

**KONCEPCE ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÉ
SPOLUPRÁCE**

ČESKÉ REPUBLIKY

NA OBDOBÍ 2010-2017

Obsah

1	Úvod	3
2	Účel koncepce zahraniční rozvojové spolupráce	4
3	Zahraníční rozvojová spolupráce jako součást zahraniční politiky	6
3.1	Cíle zahraniční rozvojové spolupráce	6
3.2	Principy zahraniční rozvojové spolupráce	6
3.3	ZRS v období platnosti předcházející koncepce	7
4	Formy zahraniční rozvojové spolupráce	10
4.1	Dvoustranná rozvojová spolupráce	10
4.1.1	Teritoriální priority	10
A)	Hodnocení ZRS s dosavadními prioritními zeměmi	10
B)	Kritéria výběru teritoriálních priorit pro nadcházející období	11
C)	Teritoriální priority ZRS	12
4.1.2	Sektorové priority a průřezové principy ZRS	16
A)	Sektorové priority	16
B)	Průřezové principy	18
4.2	Mnohostranná spolupráce	19
4.2.1	Organizace spojených národů	19
4.2.2	Evropská unie	20
4.2.3	Mezinárodní finanční instituce	21
4.2.4	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	22
4.2.5	Světová obchodní organizace	22
5	Modality zahraniční rozvojové spolupráce	24
5.1	Dvoustranné rozvojové projekty	24
5.2	Trojstranné rozvojové projekty	24
5.3	Stipendia	24
5.4	Humanitární pomoc	25
5.5	Další možné modality pomoci	26
5.5.1	Zvýhodněné exportní úvěry	26
5.5.2	Přímá rozpočtová podpora	26
5.5.3	Delegovaná spolupráce	26
5.5.4	Mikrofinancování	27
6	Finanční rámec	28
7	Řízení zahraniční rozvojové spolupráce	29
7.1	Legislativní a koncepční rámec	29
7.2	Institucionální rámec	29
7.3	Personální rámec	30
7.4	Kontrola a hodnocení rozvojové spolupráce	30
8	Zvyšování povědomí o rozvojových zemích a rozvojové spolupráci	31
8.1	Informační aktivity	31
8.2	Globální rozvojové vzdělávání	31
8.3	Budování kapacit	31
9	Platnost koncepce	32
	Příloha 1: Přehled kritérií u prioritních zemí s programem spolupráce	33
	Příloha 2: Přehled sektorových priorit u prioritních zemí s programem spolupráce	34
	Příloha 3: Seznam zkratk	35

Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010-2017

Zahraněční rozvojová spolupráce je „souhrn činností hrazených ze státního rozpočtu, jejichž cílem je přispět k odstraňování chudoby, k ekonomickému a sociálnímu rozvoji, k ochraně životního prostředí, jakož i k podpoře demokracie, dodržování lidských práv a řádné správy věcí veřejných v rozvojových zemích“¹.

1 Úvod

V roce 1995 obnovila ČR jako první z transformujících se zemí střední a východní Evropy vládní program zahraniční pomoci². Česká republika se zapojila do mezinárodní rozvojové spolupráce a poměrně rychle se vyrovnala s rolí tzv. nastupující dárcovské země (*emerging donor country*). Uplatnila při tom vlastní zkušenosti z procesu politické a ekonomické transformace v 90. letech 20. století, kdy poznala, jak prospěšná může být vhodně zaměřená pomoc druhých zemí na cestě k demokratické společnosti a fungující tržní ekonomice.

Česká republika přijala řadu klíčových opatření směrem k efektivnímu, jednotnému systému zahraniční rozvojové spolupráce. Díky těmto změnám je dnes ČR dárcovskou zemí, která s využitím svých specifických zkušeností přispívá k odstraňování chudoby a plnění Rozvojových cílů tisíciletí. Jako členský stát Evropské unie (EU), Organizace spojených národů (OSN) a Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) si ČR uvědomuje svoji přináležitost k rozvinuté části světa. Projevuje solidaritu s lidmi v chudých, málo rozvinutých zemích a cítí svůj díl zodpovědnosti na řešení globálních problémů, které do značné míry souvisejí s chudobou.

¹ Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů, §2

² Zásady pro poskytování zahraniční pomoci (UV č. 153/1995 ze dne 15. března 1995)

2 Účel koncepce zahraniční rozvojové spolupráce

Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce je vedle zákona o ZRS³ a humanitární pomoci a Zásadách pro poskytování ZRS jedním ze základních strategických dokumentů v oblasti rozvojové politiky. Účelem této koncepce je zasadit českou rozvojovou spolupráci do aktuálního zahraničněpolitického, ekonomického, bezpečnostního, sociálního a environmentálního kontextu, který se od přijetí předcházející koncepce (2002) výrazně změnil.

Začátek nového tisíciletí se nesl ve znamení optimismu a očekávání. Summit tisíciletí v roce 2000 vytýčil Rozvojové cíle tisíciletí s horizontem plnění v roce 2015. ČR spolu s ostatními rozvinutými zeměmi přijala v tomto období řadu mezinárodních závazků v oblasti rozvoje. Vedle Rozvojových cílů tisíciletí (2000) jde především o tzv. Monterreyský konsensus z Konference OSN k financování rozvoje v Monterrey (2002), závěry Světového summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (2002) a jeho Implementační plán, Pařížskou deklaraci o efektivnosti pomoci (2005) a Akční agendu z Akkry (2008).

Od počátku 21. století se výrazněji projevují problémy spjaté s globalizací, řada obyvatel rozvojových zemí pociťuje spíše negativní než pozitivní dopady tohoto procesu. Nerovnoměrné dopady globalizace komplikují rovněž mezinárodní jednání o obchodních a rozvojových otázkách, zejména pak tzv. Rozvojový program z Dauhá (probíhající kolo mnohostranných jednání o liberalizaci světového obchodu) v rámci Světové obchodní organizace (*World Trade Organization – WTO*), ale např. i obchodní a rozvojové vztahy EU s rozvojovým světem (post-Cotonou). V uplynulých letech se snížila role sedmi nejvyspělejších států světa a Ruska (G-8), naopak se velmi zvýšil vliv nastupujících ekonomik (Čína, Indie, Brazílie) a posílil formát G-20. Proměnila se také bezpečnostní situace ve světě. Po útocích z 11. září 2001 byl významně posílen boj s terorismem, mezinárodní společenství se zapojilo do bezpečnostní, politické a ekonomické stabilizace Iráku a Afghánistánu. Toto úsilí, které přineslo významné zkušenosti o nutnosti propojovat při stabilizaci konfliktních a postkonfliktních oblastí vojenské a civilní aktivity, představuje nové výzvy ve vztahu k rozvoji.

Česká republika se od svého vstupu do EU v roce 2004 podílí na rozvojových aktivitách EU. Na úrovni EU přijala další závazky ve vztahu k rozvoji, zejména Evropský konsensus o rozvoji (2005). V první polovině roku 2009, kdy ČR předsedala Radě EU, si stanovila vlastní priority v oblasti rozvojové politiky (zejména udržitelné zdroje energie na místní úrovni a podporu východní dimenze v rozvojové politice), které plně korespondovaly s prioritami a obecnými trendy v české zahraniční politice.

Finanční a ekonomická krize z let 2008-2009 má dopad jak na vnímání ekonomické globalizace, tak na rozvojovou spolupráci. Právě v jejím důsledku je nezbytné odvrátit pokles veřejné a politické podpory pro rozvojovou spolupráci a usilovat o to, aby nedošlo ke snížení celkového objemu pomoci poskytované rozvojovým zemím. U rozvinutých, tj. dárcovských zemí budou mít důsledky krize s největší pravděpodobností méně závažný charakter. Rozvojové země se však zřejmě budou vyrovnávat s krizí bolestněji a v dlouhodobějším horizontu – kromě dočasného, ale podstatného omezení přímých zahraničních investic, poklesu poptávky v rozvinutých zemích po zboží z rozvojových zemí a poklesu remitencí, se

³ Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů

musejí potýkat zejména s otázkou, jak zvýšit svoji odolnost proti vnějším ekonomickým šokům. Další potíže rozvojových zemí vyvolává podstatné zvýšení cen potravin, nestabilita cen ropy, energie a dalších komodit.

Jednou z nejvýznamnějších hrozeb současnosti se širokými environmentálními a společenskými dopady je změna klimatu. Její důsledky - sucho, desertifikace, povodně apod. - jsou patrné globálně, regionálně i lokálně, ale nejvýrazněji jsou ohrožené málo rozvinuté státy, malé ostrovní rozvojové státy a státy africké. Nelze vyloučit, že v blízké budoucnosti budou některé rozvojové země čelit výraznějším problémům souvisejícími se změnou klimatu než dosud.

Hospodářsky vyspělé země, včetně České republiky, se na 15. konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (*United Nations Framework Convention on Climate Change* – UNFCCC) v prosinci 2009 v Kodani zavázaly podporovat jak opatření na snižování emisí skleníkových plynů (mitigace) a opatření pro přizpůsobení se dopadům změny klimatu (adaptace), tak budování kapacit a přenos technologií v rozvojových zemích (tzv. rychle zahájené financování na léta 2010-2012 - *fast start financing* - FSF). ČR bude podpoře vybraných rozvojových zemí v souvislosti s bojem se změnou klimatu věnovat náležitou pozornost.

Součástí mezinárodního vyjednávání o nové právně závazné dohodě, která řeší otázky spojené se změnou klimatu po roce 2012, bude i poskytnutí tzv. dlouhodobého financování pro období 2013 – 2020. Ekonomicky vyspělé státy, včetně České republiky, slíbily poskytnout rozvojovým zemím finanční prostředky na mitigační a adaptační opatření ve výši 100 mld. USD ročně.

Česká rozvojová spolupráce musí na globální výzvy efektivně reagovat. Ve světle výše uvedených skutečností musejí být aktualizovány základní cíle české rozvojové spolupráce a principy jejího poskytování, upraveny její teritoriální a sektorové priority. Nová koncepce vychází v podstatných bodech také z doporučení OECD/DAC v rámci Zvláštního hodnocení⁴.

⁴ Rozvojová spolupráce České republiky - Zvláštní hodnocení Výboru OECD pro rozvojovou pomoc (OECD/DAC), 2007

3 Zahraňní rozvojová spolupráce jako součást zahraňní politiky

3.1 Cíle zahraňní rozvojové spolupráce ČR

Zahraňní rozvojová spolupráce je integrální součástí zahraňní politiky ČR a přispívá k naplnění jejích cílů⁵. Výchozí bod představují Rozvojové cíle tisíciletí (*Millenium Development Goals – MDGs*). Rámcovým, strategickým cílem české rozvojové politiky je odstraňování chudoby a podpora bezpečnosti a prosperity prostřednictvím efektivního partnerství, které umožní chudým a málo rozvinutým zemím realizovat jejich rozvojové cíle. Česká republika si uvědomuje, že samotná rozvojová pomoc není dostačující - klíčový stimul představují demokratické formy vládnutí, udržitelný ekonomický růst, zapojování rozvojových zemí do mezinárodního obchodu, sociální rozvoj a péče o životní prostředí.

Prostřednictvím rozvojové spolupráce ČR pomáhá k odstraňování chudoby v méně vyspělých částech světa cestou udržitelného socioekonomického rozvoje. Zároveň přispívá k zajištění bezpečnosti a stability na globální úrovni i k předcházení konfliktů na regionální a lokální úrovni (včetně omezení nežádoucí migrace a bezpečnosti v oblasti životního prostředí), podpoře demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a posilování právního státu. Rozvojová spolupráce přispívá k rozvoji politických, ekonomických, obchodních, environmentálních, kulturních a vědeckých vztahů s partnerskými zeměmi.

3.2 Principy zahraňní rozvojové spolupráce

Základní principy české rozvojové spolupráce vycházejí z Evropského konsensu o rozvoji (2005), Pařížské deklarace o efektivnosti pomoci (2005) a Akční agendy z Akkry (2008). Pařížská deklarace vyzdvihuje vlastnictví rozvojového procesu rozvojovými zeměmi (*democratic ownership a leadership*), harmonizaci postupu donorů při přípravě programů i při dokládání výsledků, respektování rozvojových programů připravených rozvojovými zeměmi (*alignment*) a vzájemnou odpovědnost (*mutual accountability*). Ještě podstatně dál jde Akční agenda z Akkry, která klade důraz na využívání administrativních systémů partnerských zemí, na zvýšení podílu poskytované přímé rozpočtové pomoci z celkové rozvojové pomoci, na dělbu práce mezi donorskými zeměmi, na nevázaní pomoci i na její víceleté plánování.

Vlastnictví rozvojového procesu (*democratic ownership*) samotnými rozvojovými zeměmi je klíčovým aspektem pro efektivnost pomoci. Primární zodpovědnost za svůj rozvoj nesou samotné rozvojové země. Rozvojová politika ČR je založena na **partnerství** s přijímajícími zeměmi. Je vedena poptávkou ze strany partnerských zemí a jejich potřebami, které jsou zpravidla definované v národních rozvojových strategiích (*např. Poverty Reduction Strategy Papers*). ČR bude v nadcházejícím období více než dosud akcentovat zapojení místních obyvatel (vlád, volených zástupců, organizací občanské společnosti) ve všech fázích projektového cyklu, aby došlo k posílení vlastnictví, a tedy i efektivnosti spolupráce.

ČR bude dle svých možností podporovat **posilování systémů** partnerských zemí a **zvyšování kapacit** jejich rozvojových aktérů tak, aby mohli hrát aktivnější roli při formulování a realizaci rozvojových politik svých zemí. S principem partnerství souvisí

⁵ Významnou úlohu rozvojové spolupráce zmiňuje rovněž Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR (UV č. 37/2010 z 11. ledna 2010), konkrétně pasáž věnovaná prioritě 5.3 „Zvyšování připravenosti ke zvládnutí dopadů globálních a jiných bezpečnostních hrozeb a rizik a posilování mezinárodních vazeb“.

rovněž **vzájemná odpovědnost** – ČR jako dárce a obdobně i partnerské země mají odpovědnost vůči cílovým skupinám za výsledky a dopady rozvojových programů, tedy odpovědnost vůči svým občanům a vůči sobě navzájem. V této souvislosti je důležitá role občanské společnosti a různých stupňů zastupitelské demokracie (od místních samospráv až po národní parlamenty).

ČR se zapojila do úsilí dárcovské komunity vzájemně koordinovat svoji rozvojovou politiku, tedy harmonizovat své rozvojové aktivity teritoriálně i sektorově. ČR podporuje implementaci Závěrů Rady EU o komplementaritě pomoci a dělbě práce v rozvojové spolupráci EU (*EU Code of Conduct on Complementarity and Division of Labour*)⁶.

Česká rozvojová politika je **transparentní**, je otevřena veřejné diskusi, která zahrnuje nestátní neziskové organizace, podnikatelskou sféru, akademickou obec a další zainteresované složky občanské společnosti. Průběžná informovanost veřejnosti o záměrech, projektech a výsledcích rozvojové spolupráce napomáhá ke zvýšení všeobecné podpory rozvojové spolupráce.

3.3 Zahraniční rozvojová spolupráce v období platnosti předcházející koncepce, tj. 2002 – 2007, resp. 2009

V lednu 2002 vzala vláda na vědomí první Koncepci zahraniční rozvojové pomoci na období let 2002-2007⁷, která upřesnila cíle a principy české rozvojové spolupráce. Koncepce zároveň stanovila 20 zemí a k nim přiřazené sektory, do kterých měla ve stanoveném období přednostně směřovat česká pomoc.

V roce 2004 byly přijaty nové Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU⁸, které víceméně zachovaly dosavadní roztržitý systém ZRS a přinesly několik metodických změn, především důraz na program spolupráce s osmi prioritními zeměmi. Tyto zásady byly v roce 2005 doplněny o Pravidla pro výběr a financování projektů ZRS⁹.

Tento institucionálně-organizační rámec de facto stále vycházel ze systému nastaveného v roce 1995 při obnovení vládního programu zahraniční pomoci a bylo evidentní, že již nevyhovuje potřebám efektivního řízení ZRS ani plnění mezinárodních závazků ČR v oblasti rozvojové spolupráce. Hlavními nedostatky byla nejasná odpovědnost, roztržitost, malá viditelnost a podpora ZRS, omezená schopnost reagovat na mezinárodní závazky. Při vědomí těchto nedostatků proto vláda v roce 2007 přijala klíčové rozhodnutí o Transformaci systému ZRS¹⁰ s cílem sjednotit a zefektivnit dosavadní roztržitý systém.

K hlavním cílům patří:

- sjednocení odpovědnosti a pravomocí v oblasti ZRS postupným převodem většiny projektů do gesce MZV

⁶ Závěry Rady EU z 15. května 2007 o komplementaritě pomoci a dělbě práce v rozvojové spolupráci EU

⁷ Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období let 2002 až 2007 (UV č. 91/2002 z 23. ledna 2002)

⁸ Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU (UV č. 302/2004 ze dne 31. března 2004)

⁹ Pravidla pro výběr a financování projektů zahraniční rozvojové spolupráce (UV č. 1311/2005 ze dne 12. října 2005)

¹⁰ Transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce ČR (UV č. 1070/2007 ze dne 19. září 2007)

- sjednocení rozpočtu na ZRS a jeho zahrnutí do rozpočtové kapitoly MZV
- zachování koncepční a expertní role resortních ministerstev zřízením Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci
- důsledné oddělení koncepční a implementační funkce zřízením organizační složky státu (Česká rozvojová agentura - ČRA)

Důležité podněty pro transformaci získala ČR v únoru 2007 od OECD/DAC v rámci Zvláštního hodnocení ZRS (*tzv. Peer Review Process*)¹¹, které proběhlo z iniciativy ČR jako v prvním z nových členských států EU. Jeho hlavním cílem bylo předat zkušenosti a poznatky o reformě ZRS v čase významných právních a institucionálních změn. Další doporučení získala ČR od Světové banky.

Vedle zásadního rozhodnutí o transformaci systému ZRS se v období platnosti předcházející koncepce podařilo přijmout řadu dalších významných opatření, která přispěla k efektivnější a transparentnější realizaci rozvojové spolupráce. Jsou to:

- přijetí zákona o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci¹², který jednoznačně zakotvuje pravomoci a působnosti všech subjektů působících v ZRS, a současně stanovuje některá specifická pravidla pro čerpání finančních prostředků na různé formy rozvojové spolupráce a humanitární pomoci pro efektivnější využití finančních prostředků ze státního rozpočtu;
- povýšení meziresortní pracovní skupiny na Radu pro zahraniční rozvojovou spolupráci jako koordinační orgán k 1. lednu 2008;
- zřízení České rozvojové agentury (ČRA), která plní implementační roli v české rozvojové spolupráci, k 1. lednu 2008 v souladu s UV č. 1070/2007 o transformaci;
- vznik samostatného pracoviště pro ZRS v rámci MZV, tj. odboru rozvojové spolupráce a humanitární pomoci (ORS), v roce 2003;
- rozšíření ZRS o koncept transformační spolupráce a jeho implementace v deseti prioritních zemích; vytvoření samostatného oddělení transformační spolupráce na MZV (2004), které je od roku 2007 součástí odboru lidských práv a transformační politiky (LPTP);
- příprava a naplnění prvních programů spolupráce s osmi partnerskými zeměmi (Angola, Bosna a Hercegovina, Jemen, Moldavsko, Mongolsko, Srbsko, Vietnam, Zambie);
- vytvoření Manuálu projektového cyklu, který stanovuje jednotnou metodiku pro přípravu, plánování a řízení projektů ZRS, jako významný krok k efektivnější a transparentnější realizaci projektů;
- zavedení pravidelného systému spolupráce s nevládním sektorem, včetně financování některých jeho rozvojových aktivit. Spolupráce probíhá jak na úrovni jednotlivých

¹¹ Rozvojová spolupráce České republiky - Zvláštní hodnocení Výboru OECD pro rozvojovou pomoc (OECD/DAC), 2007

¹² Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů

nestátních neziskových organizací, tak na úrovni Českého fóra pro rozvojovou spolupráci (FoRS);

- zintenzívnění spolupráce se soukromým sektorem prostřednictvím Platformy podnikatelů pro ZRS;
- zvyšování povědomí o rozvojové spolupráci u veřejnosti, s přispěním dotačních titulů a informačních aktivit MZV. Výraznou zásluhu na šíření osvěty o rozvojové spolupráci má také nevládní a akademický sektor.

Přes nesporné pozitivní kroky však přetrvávaly některé negativní prvky, které nepříznivě ovlivňovaly efektivitu české rozvojové spolupráce, a to především:

- vysoký počet programových zemí;
- nepřesně definované sektorové priority;
- nedostatečná fixace víceletého financování.

Předkládaná koncepce se snaží plně využít možnosti vytvořené sjednocením rozvojového systému v rámci transformace a přijetím zákona o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci. Usiluje o prohloubení chápání rozvojové spolupráce jako nástroje zahraniční politiky s aspekty bezpečnostními, ekonomickými, environmentálními, sociálními a migračními, dále o efektivní uplatnění specifických zkušeností a schopností ČR (např. v souvislosti s transformací společnosti a podporou lidských práv a demokracie) a širší využití vazeb mezi rozvojovou spoluprací ČR a EU.

4 Formy zahraniční rozvojové spolupráce

ČR poskytuje rozvojovou spolupráci na dvoustranném a mnohostranném základě. Vzhledem k vyšší příspěvku ČR do rozpočtu EU a EDF bude v nadcházejícím období zřejmě nadále převažovat mnohostranná pomoc.

4.1 Dvoustranná rozvojová spolupráce

Dvoustranná forma pomoci má – kromě snahy o zlepšení životních podmínek v dané zemi - velký význam pro budování kapacit české ZRS a její uplatnění v mezinárodním měřítku. Dvoustranné projekty realizované českými subjekty hrají důležitou roli při zvyšování podpory rozvojové spolupráci, protože jejich výsledky jsou pro českou veřejnost dobře viditelné.

4.1.1 Teritoriální priority

A) **Hodnocení rozvojové spolupráce ČR s dosavadními prioritními zeměmi**

V období platnosti předcházející koncepce se podařilo zásadně omezit teritoriální roztržitost české ZRS, která významně snižovala její efektivitu. Koncepce přijatá v roce 2002 určila 20 zemí, kam mají přednostně směřovat prostředky rozvojové spolupráce. Tento seznam se však ukázal jako příliš široký, a proto bylo v roce 2004 vybráno 8 prioritních zemí (Angola, Bosna a Hercegovina, Jemen, Moldavsko, Mongolsko, Srbsko, Vietnam, Zambie). Výběr byl proveden na základě čtyř skupin kritérií (míra potřebnosti partnerské země, připravenost země pomoc přijímat, intenzita vztahů rozvojové spolupráce v současnosti a v minulosti, přítomnost českého zastupitelského úřadu v zemi). V souladu se standardní praxí dárcovských zemí byly s vládami prioritních zemí rozpracovány ucelené programy spolupráce.

Následné zkušenosti však ukázaly, že i 8 programových zemí je pro ČR vzhledem k jejím finančním i lidským kapacitám příliš mnoho. Potvrzují to také doporučení ze strany OECD/DAC¹³ a Světové banky. Současně je zřejmé, že zahajovat ZRS v nově vybrané zemi, kde v současné chvíli neprobíhají výrazné aktivity ZRS ČR, by bylo velmi obtížné.

Stanovení nových teritoriálních priorit předcházelo pečlivé zhodnocení dosavadní rozvojové spolupráce s prioritními zeměmi z hlediska potřeb, efektivnosti, udržitelnosti a přínosů pro přijímací zemi, sektorové a tématické náplně programu. Důležitou součástí analýzy bylo posouzení přístupu partnerské země, její postoj k programu české ZRS a úroveň spolupráce s orgány státní správy a institucemi (na místní i centrální úrovni). Významná pozornost byla věnována také postavení ČR v kontextu ostatních dárců, využití komparativních výhod ČR a celková míra komplementarity a koordinace mezi dárci. Nakonec byla posouzena viditelnost české ZRS v dané zemi.

13 Rozvojová spolupráce České republiky - Zvláštní hodnocení Výboru OECD pro rozvojovou pomoc (OECD/DAC), 2007, str. 14

B) Kritéria výběru teritoriálních priorit pro nadcházející období

Při výběru teritoriálních priorit pro nadcházející období byly uplatněny čtyři okruhy kritérií, které jsou podrobně popsány níže. Uvedené pořadí však neurčuje důležitost kritérií, neboť jejich váhu lze obtížně kvantifikovat. Kritéria jsou vzájemně provázaná a nelze je hierarchizovat. Ve výběru prioritních zemí pro nadcházející období se promítají všechny čtyři okruhy kritérií:

➤ Dvoustranné a rozvojové vztahy s ČR

ZRS je integrální součástí české zahraniční politiky, a proto je nezbytné brát v úvahu postavení dané země v celkovém kontextu zahraniční politiky ČR.

V minulém období se ukázalo, že pro efektivní realizaci programu spolupráce s prioritní zemí jsou klíčové intenzivní dvoustranné vztahy. Dobré výchozí postavení umožňuje ČR lépe využít její komparativní výhody ve prospěch partnerské země. Nezanedbatelný význam mají intenzivní bilaterální vztahy při koordinaci dárců v dané zemi. V rámci tohoto kritéria bude kladen zvláštní důraz na výsledky evaluací projektů realizovaných ČR v příslušných partnerských zemích.

Jako bezpodmínečná se ukázala přítomnost zastupitelských úřadů (ZÚ) ČR v konkrétní zemi: bez rezidentního diplomatického zastoupení velmi výrazně klesá efektivnost rozvojové spolupráce.

➤ Potřebnost rozvojové spolupráce na straně partnerské země (úroveň socioekonomického rozvoje)

V souladu se svým přesvědčením a mezinárodními závazky chce ČR věnovat významnou pozornost boji proti chudobě. Bez jasného zaměření na málo rozvinuté země by česká ZRS ztrácela důvěryhodnost. Míru potřebnosti na straně partnerských zemí lze posoudit různými ukazateli.

- Výstižným a všeobecně užívaným ukazatelem je kategorizace zemí sestavená OECD/DAC dle hrubého národního důchodu (HND)¹⁴.
- Důležitým indikátorem potřebnosti je index lidského rozvoje sestavovaný UNDP¹⁵, který zahrnuje řadu dílčích socioekonomických indikátorů, např. průměrnou délku života, míru negramotnosti, kojeneckou a dětskou úmrtnost atd.

➤ Připravenost země pomoc přijímat

Česká ZRS je postavena na principu partnerství a odvíjí se od potřeb dané země. Úspěšný program rozvojové spolupráce může být realizován pouze v zemi, která se aktivně snaží vypořádat s vlastními problémy. Hlavním indikátorem připravenosti země k přijímání rozvojové spolupráce je existence strategického dokumentu pro omezování chudoby a pro dlouhodobý udržitelný rozvoj (*Poverty Reduction Strategy Paper - PRSP*) nebo obdobných dokumentů (např. národní rozvojové plány, strategie udržitelného rozvoje, strategické plány a akční programy v jednotlivých sektorech).

¹⁴ Kategorizace zemí OECD/DAC dle hrubého národního důchodu (HND) na hlavu v roce 2007: LDC – Least Developed Countries, OLIC – Other Low Income Countries (HND na hlavu menší než 935 USD), LMIC – Lower Middle Income Countries and Territories (HND na hlavu v rozmezí 936 – 3 705 USD), UMIC – Upper Middle Income Countries and Territories (HND na hlavu v rozmezí 3 706 - 11 455 USD)

¹⁵ Zpráva o lidském rozvoji, UNDP, 2009

Vzhledem ke specifickému sociálně-ekonomickému vývoji nelze v rozvojovém světě očekávat zcela totožné demokratické uspořádání společnosti jako u hospodářsky vyspělých států. Zvolená kritéria do značné míry odrážejí stav řádné správy věcí veřejných (*good governance*) v partnerské zemi. Podpora řádné správy věcí veřejných je proto průřezovým tématem české zahraniční rozvojové spolupráce. Zvolená kritéria jsou obtížně měřitelná, proto je k nim přihlíženo jako k pomocným:

- Indikátor míry korupce, tzv. index vnímání korupce (*Corruption Perception's Index - CPI*) dle organizace Transparency International.
- Úroveň dodržování lidských práv a základních svobod dle žebříčku Freedom House - hodnocení úrovně politických práv a občanských svobod, které indikuje celkový stav politické svobody v dané zemi.

➤ Zohlednění dělby práce s ostatními dárci

Důležitým kritériem při výběru teritoriálních priorit je postavení ČR v kontextu ostatních dárců v dané zemi. V tomto směru je užitečným ukazatelem poměr ODA na hlavu (ODA per capita)¹⁶.

ČR se hlásí k mezinárodním závazkům v oblasti harmonizace donorů, zejména Pařížské deklaraci o efektivnosti pomoci, Akční agendě z Akkry a Závěrům Rady EU o komplementaritě pomoci a dělbě práce v rozvojové spolupráci EU¹⁷. V souladu s těmito politickými závazky se ČR snaží v rámci svých kapacitních možností výrazně profilovat v některých prioritních zemích, a to v sektorech, ve kterých má komparativní výhodu a může přispět ke koordinaci dárců v daných zemích a harmonizaci aktivit donorské komunity s rozhodnutími partnerských vlád. Z těchto důvodů se ČR v říjnu 2009 přihlásila k roli tzv. zastupujícího koordinátora EU (*supporting facilitator*) v Moldavsku a Mongolsku.

C) Teritoriální priority zahraniční rozvojové spolupráce ČR

Při určování teritoriálních priorit zahraniční rozvojové spolupráce na nadcházející období Česká republika:

- vyhodnotila dosavadní programovou spolupráci s 8 prioritními zeměmi;
- vzala v úvahu zkušenosti z předcházejícího programovacího období a doporučení OECD/DAC a Světové banky a snížila počet prioritních zemí;
- zvolila vyvážený přístup mezi zahraniční rozvojovou spolupráci jako prostředkem k odstraňování chudoby a plnění dalších Rozvojových cílů tisíciletí (viz zastoupení málo rozvinutých zemí a afrického kontinentu) a ZRS jako integrální součástí české zahraniční politiky. U každé země existují odlišné primární důvody pro poskytování ZRS ČR (odstraňování chudoby, transformace/demokratizace, integrace, stabilizace, bezpečnost);
- vzala v úvahu komparativní výhody ČR;
- reflektovala doporučení OECD/DAC „stanovit a používat širší rozvojová kritéria vedoucí k vyváženějšímu seznamu prioritních zemí“¹⁸;

¹⁶ Zpráva a lidském rozvoji, UNDP, 2009

¹⁷ Závěry Rady EU z 15. května 2007 o komplementaritě pomoci a dělbě práce v rozvojové spolupráci EU

¹⁸ Rozvojová spolupráce České republiky - Zvláštní hodnocení Výboru OECD pro rozvojovou spolupráci (OECD/DAC), 2007, str. 14

- zvolila vhodné geografické rozložení prioritních zemí – vedle zemí tradičního prioritního zájmu ČR v jejím blízkém sousedství je zastoupena i subsaharská Afrika a Asie;
- zohlednila výše uvedená kritéria výběru teritoriálních priorit české ZRS;
- vzala v úvahu rozhodnutí vlády (UV č. 1296/2009) o uzavření některých ZÚ (Harare, Luanda).

Po analýze shrnuté v předcházejících bodech bylo rozhodnuto směřovat zahraniční rozvojovou spolupráci ČR do dvou skupin zemí:

➤ **Prioritní země s programem spolupráce (tj. programové země):**

- **Afghánistán** – představuje zvláštní bezpečnostně-rozvojovou prioritu. ČR dlouhodobě podporuje úsilí afghánské vlády o politickou, bezpečnostní a ekonomickou stabilizaci země. Předpokladem pro realizaci standardní rozvojové pomoci je zlepšení bezpečnostní situace. Do té doby ji specifickým způsobem zastupují rozvojové aktivity realizované prostřednictvím Provinčního rekonstrukčního týmu (PRT) v provincii Lógar.
- **Bosna a Hercegovina** – programová rozvojová spolupráce bude s touto prioritní zemí české zahraniční politiky pokračovat i v nadcházejícím období. Program spolupráce však bude více než v minulosti akcentovat potřeby země v oblasti transformace a integrace v souvislosti s přípravou na členství v EU. BaH patří mezi prioritní země transformační spolupráce. Česká ZRS se soustředí na předávání zkušeností a poskytování pomoci při tvorbě kapacit pro přístupová jednání a následné členství v EU, přizpůsobování legislativy a technickou pomoc. Budou realizovány projekty v sektorech životního prostředí, zemědělství a ekonomického rozvoje (včetně energetiky).
- **Etiopie** – zařazením africké země, jedné z nejméně rozvinutých (LDC), mezi své priority se ČR hlásí k plnění Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). V Etiopii lze navázat na poměrně bohatou tradici vzájemných vztahů i probíhající aktivity některých českých subjektů. Existuje zde velký potenciál pro působení českých nevládních organizací a podnikatelského sektoru. Nabízejí se také zajímavé perspektivy spolupráce s EU i možnosti vzájemné návaznosti humanitární pomoci a rozvojové spolupráce. Vzhledem k rozloze Etiopie je nutné koncentrovat projekty do určitého regionu, nezbytná je rovněž koordinace s ostatními dárci. V úvahu připadá působení v sektorech životního prostředí, sociálního rozvoje (včetně vzdělávání, zdravotnických a sociálních služeb) a zemědělství. Zvláštní pozornost bude věnována průřezovým tématům.
- **Moldavsko** – ČR naváže na dosavadní úspěšnou programovou spolupráci. Česká rozvojová pomoc je v Moldavsku velmi dobře hodnocena a přijímána, projekty jsou kvalitní. Je sektorově vhodně zacílena především na životní prostředí, zemědělství a sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb). ČR je respektována i v rámci donorské komunity a přihlásila se k roli tzv. zastupujícího koordinátora EU (*supporting facilitator*), který má vůli a schopnosti koordinovat dárci navzájem i směrem k partnerským vládám. V nadcházejícím období by zvláštní pozornost měla být věnována předávání českých zkušeností s politickou a ekonomickou transformací. Rozvojová spolupráce s Moldavskem dobře navazuje na

další aktivity/aspekty zahraniční politiky ČR (Program transformační spolupráce, Východní partnerství).

- **Mongolsko** – bude pokračovat programová spolupráce. Rozvojová spolupráce ČR je dobře hodnocena a přijímána, má potenciál pro sekundární přínosy (rozvoj vzájemně výhodných hospodářských vztahů). Vybrané sektory – životní prostředí, zemědělství, sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb), ekonomický rozvoj (včetně energetiky) - odpovídají potřebám země, projekty jsou kvalitní.

V návaznosti na koncepci ZRS budou v úzké součinnosti s partnery z přijímajících zemí - na vládní i nevládní úrovni – vypracovány ucelené **programy spolupráce** s jednotlivými programovými zeměmi, které budou vycházet z národních rozvojových strategií.

➤ **Prioritní země bez programu spolupráce:**

Kromě prioritních zemí s programem spolupráce bude česká ZRS v následujícím období směřovat také do dalších zemí, ve kterých jsou ve střednědobém horizontu potřebné a žádoucí rozsáhlejší rozvojové aktivity ČR. Spolupráce bude probíhat na bázi individuálních projektů, které však budou do značné míry tvořit ucelený, promyšlený celek, a navážou také na další bilaterální i multilaterální aktivity ČR v dané zemi.

a) **Projektové země:**

- **Gruzie** - v návaznosti na poskytnutí mimořádných prostředků na rekonstrukční pomoc po ozbrojeném konfliktu v roce 2008 a zahraničněpolitické zájmy ČR budou pokračovat rozvojové aktivity v této zemi, která je rovněž prioritní zemí transformační spolupráce a je zařazena do Východního partnerství.
- **Kambodža** – velmi dobré bilaterální vztahy jsou předpokladem pro efektivní rozvojovou spolupráci, která bude realizována v návaznosti na vyrovnání kambodžského dluhu. ČR se soustředí především na sektory sociálního rozvoje (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) a životního prostředí.
- **Kosovo** - v souladu s celkovým působením v oblasti Balkánu se bude ČR i nadále podílet na rozvojových aktivitách v této zemi, zejména v sektorech sociálního a ekonomického rozvoje. Kosovo patří také k prioritním zemím transformační spolupráce.
- **Palestinská autonomní území (PAÚ)** - ze zahraničněpolitických důvodů je důležité realizovat na PAÚ rozvojové projekty, které navážou na mimořádnou rekonstrukční pomoc v roce 2008, a to v sektorových prioritách ČR - ekonomický rozvoj (zejména energetika) a životní prostředí (především vodohospodářství).
- **Srbsko** - vzhledem k dosavadnímu pozitivnímu vývoji Srbska a specifickému charakteru bilaterálních vztahů pokročí spolupráce od typicky rozvojově zaměřené k asistenci před vstupem do EU. Zároveň budou pokračovat projekty v sektorech, ve kterých se česká rozvojová pomoc v uplynulém období ukázala nejprospěšnější, tj. v sektorech životního prostředí, ekonomického rozvoje a sociálního rozvoje. Zvláštní

důraz bude kladen na předání zkušeností ČR s procesem ekonomické transformace a technického know-how. Vhodnou formou mohou být projekty v rámci partnerství veřejného a soukromého sektoru (*Public Private Partnership - PPP*). Srbsko patří mezi prioritní země transformační spolupráce.

b) Země, v nichž bude pokračovat spolupráce v jiném rozsahu a zaměření než v předchozím programovém období:

Zcela specifickou skupinu tvoří země, ve kterých bude pokračovat spolupráce v jiném rozsahu a zaměření než v předchozím programovém období. ČR jako zodpovědný donor musí podniknout potřebné kroky k zajištění udržitelnosti probíhajících i končících projektů. Proto budou na počátku platnosti této koncepce (první 2 – 3 roky) každoročně v Plánu ZRS na nadcházející rok vyčleněny prostředky, které umožní jednotlivým realizátorům i ČR jako donorovi důvěryhodným způsobem završit své rozvojové působení v partnerské zemi. Vhodným nástrojem pro tuto fázi mohou být malé lokální projekty (MLP) spravované příslušnými ZÚ ČR, popř. projekty ekonomické diplomacie.

- **Angola** - lze doporučit pro-exportní orientaci spolupráce a realizaci jednotlivých projektů nestátních neziskových organizací v dosavadních prioritních sektorech - zejména zemědělství a sociálního rozvoje (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb).
- **Jemen** – ČR je členem poměrně úzké skupiny zemí „Přátelé Jemenu“, jejímž cílem je asistence jemenské vládě při nutných ekonomických a společenských reformách. ČR má jako jedna z mála zemí EU v Jemenu diplomatické zastoupení. Vzhledem ke svým dosavadním aktivitám a obecným sektorovým prioritám se ČR soustředí především na sektory zemědělství a sociálního rozvoje (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb).
- **Vietnam** – zůstane významným partnerem české rozvojové spolupráce, budou pokračovat stávající projekty a v relevantních případech vznikat i projekty nové, které budou svým charakterem odpovídat vyšší kvalitě vzájemné ekonomické spolupráce. Je možné uvažovat o aktivitách v osvědčeném sektoru životního prostředí (především odstraňování ekologických zátěží), rovněž prostřednictvím mezinárodních organizací či v rámci partnerství veřejného a soukromého sektoru (*Public Private Partnership - PPP*) dle zájmu příjemce. Lze pokračovat i v realizaci jednotlivých projektů nevládních organizací.
- **Zambie** – lze navázat na dosavadní aktivity především nestátních neziskových organizací, a to zejména v prioritním sektoru sociálního rozvoje (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb). ČR bude i nadále soustředit svoji rozvojovou pomoc do Západní provincie, ve které se jí podařilo vybudovat významné postavení.

4.1.2 Sektorové priority a průřezové principy zahraniční rozvojové spolupráce ČR

A) Sektorové priority

Ve Zvláštním hodnocení české ZRS v roce 2007 OECD/DAC doporučil ČR „přehodnotit svoji sektorovou a tématickou orientaci a soustředit se na oblasti, ve kterých má jasnou komparativní výhodu a přidanou hodnotu“¹⁹. Nově stanovené sektorové priority berou v úvahu zkušenosti z předcházejícího období a vycházejí z komparativních výhod ČR. Jednou z nich je zkušenost s procesem politické, ekonomické a společenské transformace.

Sektorové priority zároveň reflektují obecné priority mezinárodního společenství dané zejména základním dokumentem v této oblasti, a to Rozvojovými cíli tisíciletí (MDGs). V neposlední řadě zohledňují proces dělby práce s ostatními dárci. Projekty v rámci jednotlivých sektorů by měly mít co největší vzájemnou návaznost, aby byl zajištěn synergický multiplikační efekt. Některé sektory je vhodnější podporovat formou multilaterální angažovanosti, např. prostřednictvím příspěvků a aktivní činnosti v mezinárodních organizacích.

Po zvážení výše popsaných východisek bylo rozhodnuto soustředit českou ZRS do následujících prioritních sektorů:

➤ Životní prostředí

Česká republika disponuje praktickými a přenositelnými zkušenostmi v oblasti kvalitativního zlepšení stavu životního prostředí, zavádění a implementace environmentálního práva a politik. Tyto zkušenosti lze uplatnit v zemích s rozvíjejícím se systémem ochrany životního prostředí, postižených negativními dopady poškozeného životního prostředí a souvisejících rizik. Jednotlivé aktivity české ZRS přispějí k naplňování cílů mezinárodních úmluv a Rozvojových cílů tisíciletí (především MDG 7: Zajištění udržitelného stavu životního prostředí), budou mít pozitivní dopady na ochranu lidského zdraví a budou v souladu s principy udržitelného rozvoje.

S přihlédnutím k existujícím kapacitám, komparativním výhodám a dosavadním zkušenostem se ČR v oblasti ochrany životního prostředí zaměří zejména na zásobování pitnou vodou a ochranu vodních zdrojů; odstraňování ekologických zátěží; rozvoj odpadového hospodářství zejména na regionální úrovni; udržitelné způsoby využívání přírodních zdrojů; ochranu před přírodními riziky a katastrofami; environmentální aspekty průmyslu (zejména přenos moderních environmentálních technologií a snižování energetické náročnosti); environmentální geologii se zaměřením na hydrogeologii, ochranu biologické rozmanitosti aj.

➤ Zemědělství

Závažným problémem pro chudé a málo rozvinuté země je nedostatečný přístup ke kvalitním potravinám. V sektoru zemědělství se ČR zaměřuje zejména na přenos know-how s důrazem na využití vhodných zemědělských technologií a pěstování vhodných druhů plodin. Oblast vodohospodářství se soustředí na zajištění přístupu k vodě, udržitelné nakládání s vodou a vhodné zavlažovací technologie. Lesní hospodářství se zaměřuje na obnovu a ochranu lesa a agrolesnictví. ČR v neposlední řadě podporuje rozvoj venkovských

¹⁹ Rozvojová spolupráce ČR - Zvláštní hodnocení OECD/DAC, 2007, str. 14

zemědělských hospodářství. Svými aktivitami přispívá ČR k plnění Rozvojových cílů tisíciletí (zejména MDG 1: Odstranění extrémní chudoby a hladu).

➤ **Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb)**

Zařazení sociálního rozvoje (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) mezi prioritní sektory je potvrzením kontinuity směřování české ZRS. Vzdělávání, především podpora základního a učňovského školství, patří k tradičním součástem české rozvojové spolupráce. Více než polovina Rozvojových cílů tisíciletí souvisí se sociálním rozvojem v nejširším slova smyslu. Aktivitami v tomto sektoru přispívá ČR zejména k plnění MDG2: Dosažení základního vzdělání pro všechny, MDG 5: Zlepšení zdraví matek a MDG 6: Boj s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi.

➤ **Ekonomický rozvoj (včetně energetiky)**

Česká republika se již řadu let věnuje technické podpoře a budování či posilování odborných kapacit v průmyslových odvětvích, a to zejména prostřednictvím transferu technologií a přenosu know-how. Díky dlouholetým odborným zkušenostem se česká ZRS bude i nadále zaměřovat na oblasti podpory udržitelných zdrojů energie, energetické soběstačnosti či technické modernizace včetně rozvoje dopravní infrastruktury. Důrazem na udržitelné zdroje energie na místní úrovni navazuje ČR na jednu z priorit svého předsednictví v Radě EU v oblasti rozvojové spolupráce, přispívá k boji se změnou klimatu a plnění Rozvojových cílů tisíciletí (zejména MDG 7: Zajištění udržitelného stavu životního prostředí). Tato priorita je propojena se sektorem životního prostředí v souladu s relevantní směrnici OECD z roku 2009.²⁰

Dlouhodobým cílem českých projektů v sektoru ekonomického rozvoje je rovněž podpora malých a středních podnikatelů a farmářů a rozvoj trhu práce a obchodu. S cílem napomoci rozvojovým zemím lépe se začlenit do systému Světové obchodní organizace (WTO) a efektivněji využívat obchod v zájmu snižování chudoby se věnuje v rámci WTO významná pozornost i otázkám obchodu a rozvoje. V tomto smyslu jsou považovány za důležitý prvek rozvojové spolupráce.

Nedílnou součástí tohoto úsilí je i program „Pomoc na podporu obchodu“ (*Aid for Trade*). V prvé řadě jde o pomoc při vytváření obchodních politik, podpůrných podmínek a regulatorního rámce obchodu, zejména o pomoc státní administrativě při stanovení pravidel a strategií a odstraňování administrativních bariér vedoucích k postupné a přínosné liberalizaci obchodu. V širším pojetí jde i o rozvoj domácího trhu a místních produkčních kapacit a budování infrastruktury na podporu obchodu. Současně dochází k podpoře podnikatelského klimatu a rozvoji tržních institucí formou přenosu zkušeností a know-how. Projekty *Aid for Trade* jsou zajišťovány Ministerstvem průmyslu a obchodu v konzultaci s Ministerstvem zahraničních věcí a korespondují s prioritami české rozvojové spolupráce.

➤ **Podpora demokracie, lidských práv a společenské transformace**

Česká republika disponuje vůči většině zavedených dárcovských zemí významnou komparativní výhodou - vlastní zkušeností s procesem politické, ekonomické a společenské transformace. Tuto přednost se snaží zúročit ve spolupráci se zeměmi, které procházejí

²⁰ OECD Policy Guidance „Integrating Climate Change Adaptation into Development Cooperation“, 2009

obdobnými změnami, stejně tak jako v zemích, kde dosud demokratizační proces zahájen nebyl. Hlavním nástrojem ČR pro podporu demokracie je Program transformační spolupráce spravovaný odborem lidských práv a transformační politiky (LPTP) MZV. Prioritními oblastmi tohoto programu jsou zejména posilování občanské společnosti a její spolupráce s místními správami, rozvoj nezávislých médií, výchova k aktivnímu občanství a podpora obránců lidských práv. Principy transformační spolupráce a její provázanost se zahraniční politikou ČR budou detailně popsány v připravované samostatné koncepci transformační politiky.

Tato komparativní výhoda je zúročována rovněž Ministerstvem financí (MF) ČR, které v rámci programu „Transformační finanční a ekonomická spolupráce“ předává zahraničním partnerům poznatky a zkušenosti týkající se především procesů ekonomické transformace, řádné správy věcí veřejných, přípravy na vstup do EU a uplatňování *acquis* ES/EU. Na žádost partnerských zemí jsou jednání zaměřena zejména na témata z oblastí veřejných financí (např. rozpočtové procesy, vnitřní finanční kontrola ve veřejné správě, řízení likvidity a státního dluhu, daně, cla, financování sociálních a zdravotních systémů atd.). V následujícím období se MF bude soustředit na zintenzívnění spolupráce s partnerskými resorty především v transformujících se zemích včetně zemí Východního partnerství. Ministerstvo financí bude současně usilovat o posílení koordinace a komplementarity s programy EU v zájmu dosažení větší synergie svých akcí.

B) Průřezové principy

Vedle takto formulovaných sektorových priorit se ČR snaží přispět k pozitivnímu vývoji v partnerských zemích prostřednictvím tzv. průřezových principů. ČR bude důsledně trvat na jejich zohlednění v jednotlivých rozvojových projektech, a to ve všech fázích projektového cyklu.

Průřezové principy jsou:

➤ **Řádná (demokratická) správa věcí veřejných**

ČR bude usilovat o podporu řádné správy věcí veřejných na dvou úrovních:

- průřezově, tj. důrazem na zapojení místní komunity do procesu rozhodování o podobě projektu a důsledným dodržováním transparentnosti ve všech fázích projektového cyklu;
- tématicky, tj. prostřednictvím specifických projektů zaměřených na zlepšení výkonu státní a místní správy;

➤ **Šetrnost k životnímu prostředí a klimatu**

Životní prostředí je jedním ze základních pilířů udržitelného rozvoje. Jeho narušení a dopady změny klimatu mají negativní vliv na širokou škálu lidských činností a jsou nejvíce pocítovány v chudých rozvojových zemích, které mají omezené adaptační kapacity. ČR bude reflektovat ohled k životnímu prostředí na dvou úrovních:

- průřezově, tj. integrací životního prostředí do všech fází české rozvojové spolupráce (včetně hodnocení dopadů rozvojových projektů na životní prostředí a změnu klimatu, hodnocení udržitelnosti výstupů projektů a citlivosti projektů na negativní důsledky změny klimatu v případech, ve kterých má takové hodnocení smysl);

- tématicky, tj. specifickými projekty zaměřenými na klimatická mitigační a adaptační opatření a vytváření kapacit v rozvojových zemích;
- **Dodržování základních lidských, ekonomických, sociálních a pracovních práv příjemců projektů**, včetně:
 - **rovnosti mužů a žen (gender)** – chudoba má odlišný dopad na muže a ženy, také účast žen na rozvoji je omezená, což nepříznivě ovlivňuje jeho efektivitu. V souladu s Evropským konsensem pro rozvoj (2005) bude ČR usilovat o zohledňování rovnosti na dvou úrovních:
 - průřezově, tj. uplatněním tohoto hlediska při programování rozvojové spolupráce a v jednotlivých fázích projektového cyklu;
 - tématicky, tj. prostřednictvím specifických projektů zaměřených na posílení postavení žen²¹.

4.2 Mnohostranná spolupráce

Vzhledem k provázanosti současného světa a komplexnosti problémů nelze rozvojových cílů dosáhnout pouze poskytováním rozvojové pomoci. Pro zásadní a dlouhodobé zlepšení situace v chudých zemích je nutná koordinovaná globální akce zahrnující rozsáhlý okruh politik – mezinárodní obchod, opatření v souvislosti se změnou klimatu, daňovou problematiku, boj proti korupci, otázky migrace, bezpečnosti atd. V tomto směru je multilaterální spolupráce nenahraditelná.

Česká republika se průběžně podílí na práci organizací v systému OSN, brettonwoodských institucí i orgánů EU. Účastní se diskusí o rozvoji prostřednictvím příslušných pracovních skupin a platforem EU, OSN, OECD i WTO, přispívá finančně na činnost těchto institucí a dbá na implementaci přijímaných závazků, a to zejména ve vztahu k Pařížské deklaraci (2005) a Akční agendě z Akkry (2008). Naplňování závazků bude vycházet z celkového objemu české rozvojové spolupráce a z možností a stavu českého rozvojového systému.

4.2.1 Organizace spojených národů (OSN)

ČR podporuje reformní snahy a úsilí o zvýšení efektivitu rozvojového systému OSN, o dosažení stavu „Delivering as One“²², s důrazem na těsnou spolupráci mezi jednotlivými organizacemi rozvojového systému OSN. Rozvojový systém OSN zahrnuje několik desítek organizací zaměřených na rozvojovou problematiku. ČR bude pokračovat ve spolupráci s těmi organizacemi, které kladou důraz na harmonizaci, zjednodušení a zefektivnění

²¹ Genderová problematika souvisí s jednou z priorit české zahraniční politiky, podporou lidských práv. Otázky rozvoje, bezpečnosti a postavení žen propojují rezoluce RB OSN č.1325, č. 1820, č. 1888 a č. 1889. Principy v nich obsažené mají posílit efektivitu rozvojových projektů v konfliktních a postkonfliktních oblastech a zajistit efektivnější stabilizaci a rekonstrukci společnosti za současného posílení postavení žen. ČR se bude snažit reflektovat tyto postupy v rozvojové spolupráci. Problematika genderu bude zviditelněna v osvětových a vzdělávacích aktivitách MZV, svoji roli při šíření osvěty mají také nestátní neziskové organizace.

²² Název zprávy panelu ustaveného bývalým generálním tajemníkem OSN Kofi Annanem z listopadu 2006, v níž byly formulovány návrhy na zefektivnění práce systému OSN v oblasti rozvoje, humanitární pomoci a životního prostředí.

rozvojové politiky a které se angažují v sektorech synergických nebo komplementárních k aktivitám české rozvojové spolupráce.

Česká republika dlouhodobě spolupracuje především s Organizací OSN pro výživu a zemědělství (FAO), Mezinárodní organizací práce (ILO) a Světovou zdravotnickou organizací (WHO). Intenzivní kontakty udržuje ČR s Programem OSN pro rozvoj (UNDP), a to jak prostřednictvím Regionální kanceláře pro země střední a východní Evropy v Bratislavě (uplatnění transformační zkušenosti ČR), tak podporou globálních rozvojových aktivit UNDP. ČR dále poskytuje finanční prostředky na vysílání českých dobrovolníků cestou Organizace OSN pro dobrovolníky (UNV).

Vzhledem ke stanoveným prioritám rozvojové spolupráce považuje ČR za přínosnou spolupráci také s dalšími organizacemi, programy a fondy rozvojového systému OSN jako jsou Dětský fond OSN (UNICEF), Organizace OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO), Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), Program OSN pro životní prostředí (UNEP), Mezinárodní agenturu pro atomovou energii (MAAE), Populační fond OSN (UNFPA), Program OSN pro lidská sídla (UN-Habitat) a Světový potravinový program (WFP).

4.2.2 Evropská unie

Evropská unie je kolektivně největším světovým poskytovatelem rozvojové pomoci a významným zastáncem pozitivních principů jejího uskutečňování. Na formulaci a provádění této politiky se od roku 2004 podílí i Česká republika. Podle Lisabonské smlouvy náleží rozvojová spolupráce do oblasti sdílených pravomocí, kdy se aktivity EU a členských zemí mají vzájemně doplňovat a posilovat. Základním dokumentem EU pro oblast rozvojové spolupráce, ke kterému se ČR přihlásila, je Evropský konsensus o rozvoji (*The European Consensus on Development*) z roku 2005.

ČR podporuje realistický přístup k rozvojové spolupráci, který zahraniční pomoc chápe jako stimul pro domácí reformy v rozvojových zemích a katalyzátor dalších zdrojů pro rozvoj. V souladu s principy EU, OSN a OECD bude ČR na národní i unijní úrovni klást důraz na tzv. koherenci politik pro rozvoj (*Policy Coherence for Development – PCD*), kterou pokládá za významný předpoklad pro naplnění Rozvojových cílů tisíciletí. Bude tedy dbát na to, aby vnější dopady jednotlivých resortních politik nepodkopávaly záměry a cíle politiky rozvojové (především v oblastech obchodu, zemědělství, migrace, životního prostředí a bezpečnosti). Východiskem aktivit bude zmapování českých politik a pozic v unijních politikách, které mají dopady na rozvojové perspektivy chudých zemí. Vhodným fórem pro projednání identifikovaných problémových okruhů je Rada pro ZRS jako meziresortní koordinační orgán, neboť dle svého Statutu²³ mj. „zajišťuje vzájemnou koherenci mezi cíli a prioritami zahraniční rozvojové spolupráce a ostatními nástroji vládní politiky, které mají nebo mohou mít přímý či nepřímý dopad na rozvojové země“.

V souladu s Pařížskou deklarácí o efektivitě pomoci a se Závěry Rady EU²⁴ o komplementaritě pomoci a dělbě práce (*EU Code of Conduct on Complementarity and Division of Labour*) se ČR bude nadále snažit v rámci svých kapacitních možností výrazně

²³ Statut Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci (příloha UV č. 1439/2007 ze dne 19. 12. 2007), čl. II, odst. 1b)

²⁴ Závěry Rady EU z 15. května 2007 o komplementaritě pomoci a dělbě práce v rozvojové spolupráci EU

profilovat ve vybraných prioritních zemích a sektorech a přispívat ke koordinaci dárců v daných zemích a harmonizaci aktivit donorské komunity s rozhodnutími partnerských vlád. V tomto procesu uplatní ČR své specifické zkušenosti, zvláštní pozornost bude věnována systematickému využití transformační historie. Z uvedených důvodů se ČR v říjnu 2009 přihlásila k roli tzv. zastupujícího koordinátora EU (*supporting facilitator*) v Moldavsku a Mongolsku, který má vůli a schopnosti koordinovat dárců navzájem i směrem k partnerským vládám. V rámci EU i v širším mezinárodním měřítku bude ČR aktivně podporovat začlenění rozvojové spolupráce do politického dialogu s ostatními velkými dárci (zejména USA, event. Japonsko a další členské země OECD).

V oblasti provádění rozvojové politiky EU se ČR bude prostřednictvím příslušných orgánů EU aktivně účastnit programování finančních instrumentů, zejména Nástroje pro rozvojovou spolupráci (DCI), Nástroje pro evropské sousedství a partnerství (ENPI), Evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) a Nástroje pro předvstupní pomoc (IPA)²⁵. Významným zdrojem pro financování rozvojové spolupráce EU je Evropský rozvojový fond (*European Development Fund – EDF*), který je určen nejchudším státům Afriky, Karibské oblasti a Tichomoří (AKT) a slouží jako implementační nástroj Dohody z Cotonou²⁶. Je financován příspěvkem členských států EU a ČR se na jeho financování a aktivitách začne podílet od roku 2011.

ČR bude usilovat o přiměřenou geografickou vyváženost a efektivnost rozvojové spolupráce EU, a to zejména v rámci konzultací mezi členskými státy a Evropskou komisí o využití jednotlivých rozvojových nástrojů. Významným úkolem bude průběžná a systémová podpora většího zapojení českých subjektů do rozvojové spolupráce financované z fondů vnější pomoci EU, zvláště pak z ENPI, DCI a EDF. Ministerstvo zahraničních věcí se bude spolu s dalšími resorty (MPO, MF), Českou rozvojovou agenturou, agenturou CzechTrade, podnikatelskými svazy a neziskovým sektorem podílet na přípravě a realizaci akcí spojených s poskytováním informací a praktických návodů pro české subjekty, které mají zájem o realizaci rozvojových projektů EU. Pracovníci zastupitelských úřadů ČR budou rovněž aktivně působit ve prospěch českých subjektů ucházejících se o realizaci rozvojových projektů EU.

4.2.3 Mezinárodní finanční instituce

V rámci mezinárodních finančních institucí jsou pro ČR z hlediska rozvojové spolupráce prioritní zejména aktivity realizované Světovou bankou, Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj (*European Bank for Reconstruction and Development - EBRD*) a Evropskou investiční bankou (*European Investment Bank - EIB*). Spolupráce se Světovou bankou a EBRD je ovlivněna faktem, že ČR graduovala na pozici dárcovské země, a úspěšně tak završila transformační proces. Po graduaci získala ČR v nové roli čistého donora pověst aktivního partnera v obou těchto institucích.

Ve spolupráci se Světovou bankou je prioritní oblastí finanční podpora Mezinárodní asociace pro rozvoj (*International Development Association - IDA*), jejímž posláním je

²⁵ DCI – Development Cooperation Instrument, ENPI – European Neighbourhood and Partnership Instrument, EIDHR – European Instrument for Democracy and Human Rights, IPA – Instrument of Pre-Accession Assistance

²⁶ Dohoda o partnerství mezi ES a jeho členskými státy na jedné straně a africkými, karibskými a tichomořskými státy na straně druhé (Cotonou, 23. 6. 2000)

odstraňování chudoby v nejhudších zemích světa. ČR se zároveň podílí na financování světeckého fondu Světové banky - Globálního fondu pro životní prostředí (*Global Environment Facility - GEF*). Co se týče EBRD, vstoupila ČR díky své aktivní politice do Fondu zemí západního Balkánu a založila vlastní Český fond technické asistence.

ČR se v rozhodovacích orgánech EIB účastní přípravy vnějších aktivit banky v rámci realizace jejího externího mandátu. Zároveň ČR společně s ostatními členskými státy poskytuje záruky na operace banky v zemích Afriky, Karibské oblasti a Tichomoří (AKT). Ministerstvo financí ve spolupráci se Světovou bankou, EBRD a EIB vyvíjí maximální snahu o podporu zapojení českých podnikatelských subjektů v projektech a programech realizovaných těmito institucemi.

4.2.4 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)

OECD je Českou republikou vnímána jako prestižní organizace, která je respektována pro svá všeobecně akceptovaná doporučení, jež vznikají na základě sdílení a analýzy nejlepších zkušeností nejvyspělejších zemí světa.

V rozvojové agendě je klíčovým orgánem Výbor pro rozvojovou spolupráci (*Development Assistance Committee – DAC*), v němž má Česká republika od svého vstupu do organizace pozorovatelský statut. Toto postavení umožňuje využívat veškeré zprávy, informační i statistické databáze jakož i sumu expertízy největších a nejzkušenějších dárců, a to jak při zpětném hodnocení dosavadního vývoje (tzv. *peer-reviews*, statistiky), tak při formulaci priorit pro nadcházející období.

Česká republika by se v dohledné budoucnosti měla stát členem DAC. Vzhledem ke komplexnosti procesu lze o tomto kroku uvažovat v horizontu několika let. S ohledem na prestižní charakter členství je však kvalita procesu důležitější než jeho rychlost.

4.2.5 Světová obchodní organizace (WTO)

Vytváření a prohlubování mnohostranného obchodního systému založeného na jasných pravidlech a předvídatelnosti má v sobě implicitně i řadu výrazných rozvojových prvků. Ty jsou posíleny zejména v rámci stávajících jednání o Rozvojovém programu z Dauhá (*Doha Development Agenda - DDA*), kdy toto negociační kolo bylo výslovně označeno za rozvojové a mělo by právě významně přispět k širšímu zapojení rozvojových i nejméně rozvinutých zemí do mezinárodního obchodu s cílem podpořit rozvojové cíle a boj proti chudobě v globálním měřítku. ČR spolu s celou EU aktivně podporuje úsilí k dosažení co nejrychlejšího, ambiciózního a vyváženého globálního výsledku DDA a jeho následnou rychlou implementaci. Jde přitom jak o vlastní samostatnou kapitolu jednání o obchodu a rozvoji, tak i o průřezovou problematiku dotýkající se všech ostatních projednávaných okruhů DDA.

WTO sehrává i velmi závažnou roli koordinátora v rámci organizace, monitorování a pravidelného vyhodnocování pomoci na podporu obchodu (*Aid for Trade*) a část této pomoci organizuje přímo prostřednictvím financování z Globálního světeckého fondu DDA (*DDA Global Trust Fund*). ČR se s výjimkou roku 2009 v posledních letech podílela na jeho financování a jeví se účelným v této tradici v rámci možností pokračovat i v nadcházejících

letech, neboť tento příspěvek je velmi kladně hodnocen jako konkrétní pomoc ČR v oblasti *Aid for Trade*. Ve spolupráci s MMF, Světovou bankou a Mezinárodním obchodním střediskem (ITC) také WTO organizuje tzv. Prohloubený integrovaný rámec (*Enhanced Integrated Framework*) *Aid for Trade* a je žádoucí sledovat možnost perspektivního zapojení ČR do této činnosti.

5 Modality zahraniční rozvojové spolupráce ČR

5.1 Dvoustranné rozvojové projekty

Stěžejní formu české ZRS představují dvoustranné rozvojové projekty. ČR se chce soustředit především na technickou spolupráci, kde může lépe uplatnit své komparativní výhody. V některých případech mohou být vhodnější projekty investičního (infrastrukturního) charakteru, ale vzhledem k možnostem ČR by vždy měly být zaměřeny na rozvoj lokálních komunit a jejich potřeb. Projekty budou zadávány formou veřejných zakázek i udělováním dotací.

Zvláštní skupinu rozvojových projektů tvoří tzv. malé lokální projekty (MLP) realizované při zastupitelských úřadech (ZÚ) ČR v zahraničí, které umožňují menší, přesně cílené rozvojové aktivity. Cílem těchto projektů je na základě znalosti ZÚ o daném teritoriu přispět místním subjektům - vzdělávacím, zdravotnickým, sociálním, nestátním neziskovým organizacím místním komunitám apod. - na menší rozvojové aktivity, které by měly být komplementární k národním rozvojovým plánům.

5.2 Trojstranné rozvojové projekty

Přínosnou formu rozvojové spolupráce představuje spolufinancování projektů s jinými dárci, včetně Evropské komise. Kofinancováním rozvojových aktivit mohou české subjekty posilovat své kapacity a uplatnit své komparativní výhody v nových teritoriích a sektorech. Trojstranné projekty budou i nadále podporovány v rámci dotačního titulu MZV/ČRA.

5.3 Stipendia

Významnou podporu rozvojovým zemím mohou za vhodně nastavených podmínek představovat vládní stipendia ke studiu na veřejných vysokých školách studentům z rozvojových zemí. Tradice poskytování stipendií sahá do 50. let minulého století a od této doby absolvovalo studium v Československu/České republice cca 22 tisíc vládních stipendistů. Výuka probíhá v bakalářských, magisterských, navazujících magisterských a doktorských studijních programech. Program vládních stipendií je ve společné gesci Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, která při jeho naplňování úzce spolupracují s Ministerstvem zdravotnictví.

MZV ve spolupráci s MŠMT analyzovalo dosavadní pravidla poskytování stipendií a s využitím poznatků jiných dárcovských zemí i českého nevládního sektoru (FoRS) připravuje úpravu systému vzdělávání pro studenty z rozvojových zemí, která má eliminovat některé nedostatky stávající praxe. Stipendia pro studium v češtině v ČR zůstanou zachována, počet stipendií v anglickém jazyce bude redukován. Jako pilotní projekt bude zaveden program vysílání vysokoškolských učitelů a expertů z českých škol do zemí korespondujících s teritoriálními prioritami české rozvojové spolupráce, i s jejím sektorovým zaměřením.

5.4 Humanitární pomoc

Humanitární pomoc (HP) není přímou součástí rozvojové spolupráce. Jejím cílem je zabránit ztrátám na životech, zmírnit lidské utrpení a zamezit újmě na zdraví obyvatelstva zasaženého mimořádnou událostí, zejména přírodní katastrofou nebo ozbrojeným konfliktem. Zaměření humanitární pomoci je tedy velmi blízké rozvojové spolupráci, a proto jí předkládaná koncepce věnuje pozornost.

Při poskytování humanitární pomoci se ČR řídí mezinárodními humanitárními principy lidskosti, nestrannosti, neutrality a nezávislosti. Důraz je kladen na respektování mezinárodního humanitárního práva, uprchlického práva a lidských práv. Dále se ČR řídí zásadami a požadavky dobrého humanitárního dárcovství (*Good Humanitarian Donorship - GHD*), k nimž se oficiálně přihlásila v roce 2006.

Humanitární pomoc zahrnuje jak okamžitou reakci, tak následnou pomoc při obnovování základních životních podmínek až do dvou let od vypuknutí krize. V rámci HP průběžně roste význam prevence katastrof a také potřeba pomoci při vleklých (komplexních) humanitárních krizích, zejména v tzv. křehkých zemích. Právě v kontextu komplexních krizí a prevence katastrof, resp. adaptace na změnu klimatu, tvoří humanitární pomoc předstupeň rozvojové spolupráce.

Výhledově je v zájmu ČR postupně navyšovat podíl humanitární pomoci na celkovém rozpočtu ZRS. Tím bude umožněno lepší programování humanitární pomoci v souladu s mezinárodními závazky přijatými zejména v rámci OSN a EU, a také efektivnější působení při řešení humanitárních krizí. Zároveň se zvýší prostor pro koncepční propojení humanitární pomoci a rozvojové spolupráce a k prohloubení spolupráce s nevládním sektorem při realizaci pomoci.

Ačkoliv poskytování HP není teritoriálně omezeno, při programování humanitární intervence budou zohledňovány humanitární potřeby ve zvolených prioritních zemích české ZRS, zejména tam, kde se projevuje komplexní humanitární krize či kde dojde k přírodní katastrofě.

Sektorově půjde o návaznost v oblasti sociálního rozvoje (v širokém pojetí zahrnujícím vzdělávání i zdravotní a sociální péči, včetně genderového hlediska) a sektorech životního prostředí a zemědělství (návaznost urgentní pomoci a opatření pro dlouhodobou udržitelnost ve výživě).

Při poskytování HP budou uplatňována také průřezové principy ZRS zdůrazňující řádnou (demokratickou) správu věcí veřejných - důležitou pro zachování humanitárního prostoru, dostupnost pomoci k potřebným a její udržitelnost – a dodržování základních lidských, ekonomických, sociálních a pracovních práv příjemců projektů.

V rámci EU se ČR přihlásila k Evropskému konsensu o humanitární pomoci (2007). ČR nebude opomíjet ani finanční nástroje EU pro oblast humanitární pomoci, zejména programy prevence katastrof DIPECHO (*Disaster Preparedness ECHO*), nástroj pro posilování kapacit nevládních organizací (*Grant Facility*) a možnosti koncepčního ovlivňování globálních plánů i ad hoc rozhodnutí o pomoci, včetně jejího teritoriálního a sektorového zaměření a způsobů realizace.

Z hlediska mezinárodních závazků ČR bude mít prohloubená návaznost a vzájemná synergie HP a ZRS význam zejména při řešení globálních témat, jako je změna klimatu a prevence katastrof, koherence politik či bezpečnost a rozvoj. V oblasti prevence katastrof a adaptace na změnu klimatu přispěje prohloubená projektová, finanční i komunikační návaznost HP a ZRS k naplňování Akčního rámce z Hyogo (*Hyogo Framework*) a Mezinárodní strategie na snižování rizik katastrof (*International Strategy for Disaster Reduction - ISDR*). Především v zemích zasažených komplexní dlouhodobou krizí bude ČR usilovat o implementaci konceptu LRRD (*Linking Relief, Recovery and Development*) s cílem posílit synergii pozitivních dopadů humanitární intervence a rozvojové spolupráce, a přispět tak k udržitelnému rozvoji.

5.5 Další možné modality pomoci

5.5.1 Zvýhodněné exportní úvěry

Česká republika se přihlásila k principům OECD ve věci podpory udržitelného poskytování půjček (*tzv. Sustainable Lending*) z roku 2008, které vycházejí z iniciativy Mezinárodního měnového fondu a Světové banky poskytovat veřejným subjektům ve vybraných nejchudších rozvojových zemích exportní úvěry s určitou mírou koncesionality (úlevy na nákladech financování). Cílem udržitelného poskytování půjček je podpořit rozvoj nízkopříjmových zemí.

Jedním z řešení se jeví forma kombinace grantu (tedy finančních prostředků ze státního rozpočtu) a exportního úvěru České exportní banky (ČEB) s pojištěním u Exportní a garanční pojišťovací společnosti (EGAP) splňující mezinárodně uznávané standardy zodpovědného půjčování mezi státy (*Responsible Lending*).

5.5.2 Přímá rozpočtová podpora

Akční agenda z Akkry (2008) vyzývá k využívání systémů partnerských zemí včetně přímé a sektorové rozpočtové podpory. Česká republika upřednostňuje jiné formy pomoci, které považuje vzhledem ke své pozici menšího dárce za efektivnější a přínosnější. Zároveň chce realizovat rozvojovou spolupráci také vlastními realizátory, a tak zlepšovat jejich schopnosti a zvyšovat šance pro budoucí uplatnění v rozvojových aktivitách v mezinárodním měřítku, včetně rozvojových projektů financovaných z prostředků EU.

5.5.3 Delegovaná spolupráce

Jednou z diskutovaných možností zvyšování efektivity rozvojové spolupráce v mezinárodním měřítku, související s dělbou práce a koordinací mezi dárci, je delegovaná spolupráce. Tato forma pomoci počítá s převedením výkonu rozvojové spolupráce v dané partnerské zemi na jiného dárce, který zde má lepší předpoklady pro efektivnější rozvojové působení. V současné chvíli zastává ČR k delegované spolupráci obdobný postoj jako k rozpočtové podpoře a upřednostňuje jiné formy rozvojové pomoci.

5.5.4 Mikrofinancování

Řada donorů zavedla do svého rozvojového systému tzv. mikrofinancování, kterými se snaží přispívat k boji proti chudobě zpřístupněním finančních služeb chudým obyvatelům rozvojových zemí. Soubor mikrofinančních produktů zahrnuje poskytování úvěrů drobným podnikatelům, přijímání vkladů, pojištění majetku (úrody, podnikání), životní pojištění apod. Základním principem mikrofinancování je křížové kolektivní ručení překlenující problémy typické pro malé žadatele o úvěr v rozvojových zemích, kvůli kterým nemají přístup k finančním službám standardního typu – nedostatek finančního jistění, požadované úvěry ve velmi nízké hodnotě, vysoké provozní náklady na poskytování půjček. O podobném kroku lze po zpracování metodiky a přijetí příslušných opatření uvažovat i v rámci české ZRS.

6 Finanční rámec

Česká republika si je vědoma mezinárodních závazků ohledně objemu prostředků věnovaných na rozvoj chudých zemí, které byly potvrzeny Hodnotící konferencí k Financování pro rozvoj v prosinci 2008 v Dauhá. Snaží se proto o plnění Závěrů Rady EU z roku 2005, podle kterých má jako nový členský stát usilovat o dosažení 0,17 % HND v roce 2010 a 0,33 % HND v roce 2015. Zatím se však výše oficiální rozvojové pomoci (*Official Development Assistance – ODA*) ČR stabilizovala v relativních hodnotách nad 0,11 % HND a její podíl na HND postupně roste. Bilaterální ODA ČR dosáhla v roce 2009 výše 1,63 mld. Kč, objem multilaterální ODA činil 2,49 mld. Kč. Celkem tedy ČR vynaložila 4,12 mld. Kč.

Od roku 2010 bude ČR usilovat o zachování trendu postupného nárůstu pomoci, např. o 0,01 % HND ročně, s výhledem, že po odeznění finanční a ekonomické krize bude možno uvažovat o zrychlení nárůstu, aby se ČR výrazněji přiblížila k plnění svých mezinárodních závazků v oblasti rozvojové spolupráce. ČR chce postupně navyšovat jak procento HND, tak celkový objem poskytovaných finančních prostředků.

7 Řízení ZRS ČR

7.1 Legislativní a koncepční rámec

Hlavní legislativní rámec pro předmětnou oblast představuje zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci²⁷. Potřeba tohoto prvního legislativního předpisu vycházela především z rostoucího objemu pomoci, nutnosti zefektivnit systém a vyjasnit role hlavních aktérů rozvojové spolupráce.

Detailní postupy pro realizaci ZRS budou zakotveny v Zásadách pro poskytování ZRS a humanitární pomoci, které budou novelizovány ve vazbě na zákon o ZRS a humanitární pomoci. Tyto zásady také blíže popíší zapojení dalších klíčových aktérů a subjektů do rozvojové spolupráce, především podnikatelských subjektů, nestátních neziskových organizací, univerzit a dalších vzdělávacích a výzkumných institucí, sdružení měst a obcí, veřejnosti a občanské společnosti.

Klíčovým strategickým dokumentem je tato koncepce ZRS, která určuje směřování rozvojové spolupráce ve střednědobém horizontu a která tak zohledňuje i Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, kde jedním z cílů ČR jakožto člena EU, OSN a OECD je důsledné a co nejrychlejší naplňování mezinárodních závazků, což zahrnuje mj. usilování o zvýšení objemu a zefektivnění oficiální rozvojové pomoci.

V případě potřeby podrobnějšího pohledu na určitý segment rozvojové spolupráce nebo v případě budoucích závazků pro dlouhodobé financování opatření souvisejících se změnou klimatu mohou být zpracovány samostatné, dílčí koncepční dokumenty (viz Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání či novelizace systému vládních stipendií, v budoucnu možno zvážit sektorové strategie, popř. strategie mnohostranné rozvojové spolupráce apod.).

V platnosti nadále zůstává systém každoročního předkládání vládě Plánu ZRS na příští rok včetně výhledu na další dva roky.

7.2 Institucionální rámec

Koordinaci a koherenci v oblasti rozvojové spolupráce zajišťuje meziresortní Rada pro ZRS v rozsahu daném Statutem²⁸ schváleném vládou.

Po dokončení transformace v roce 2010 bude stěžejní část rozvojové spolupráce realizována v gesci MZV. Po vstupu zákona o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci v platnost působí MZV na úrovni politické, koncepční a programové, tzn. především připravuje strategické a koncepční dokumenty, každoroční Plány dvoustranné ZRS a střednědobé výhledy, zadává evaluace rozvojových intervencí a řídí ČRA. Na plnění těchto úkolů spolupracuje MZV s ostatními resorty a případně s Radou vlády pro udržitelný rozvoj.

Implementační funkci má ČRA (kromě výjimek stanovených rozhodnutím vlády o transformaci ZRS)²⁹, která zajišťuje realizaci rozvojové spolupráce, včetně identifikace

²⁷ Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů

²⁸ Statut Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci (příloha UV č. 1439/2007 ze dne 19. 12. 2007)

vhodných projektů, jejich formulace, vypisování výběrových řízení (ve formě veřejných zakázek i dotací), podpisu smluv, monitoringu projektů.

7.3 Personální rámec

Pro efektivní využití rostoucího objemu prostředků vynakládaných ČR na rozvojovou spolupráci a splnění širokého rozsahu úkolů vycházejících z této koncepce je nutné zajistit odpovídající personální kapacity. Jde přitom nejen o dostatečný počet pracovníků, ale i o jejich kvalitu a odborné znalosti, a to především na MZV a v ČRA.

Zastupitelské úřady v programových zemích, které plní významné úkoly při identifikaci a formulaci vhodných projektů, při monitoringu jejich realizace a jsou důležitým kontaktním místem pro státní a jiné instituce v partnerských zemích i pro české realizátory, budou personálně posíleny, včetně místních sil. Řada úkolů ve vztahu k partnerské zemi vyplývá také ze závazků ČR přijatých v EU. V rámci dělby práce se ČR v Moldavsku a Mongolsku dokonce profiluje jako tzv. zastupující koordinátor EU (*supporting facilitator*).

7.4 Kontrola a hodnocení rozvojové spolupráce ČR

Stěžejní prvek v systému řízení rozvojové spolupráce představují monitoring a evaluace. **Monitoring** spočívá v pravidelném sběru dat o průběhu rozvojové intervence s cílem poskytovat managementu projektu či programu a dárci informace o dosažených výstupech a o průběžné výši alokovaných zdrojů. Projekty ZRS monitorují ve vzájemné koordinaci zastupitelské úřady ČR a Česká rozvojová agentura.

Evaluace poskytují systematické a objektivní posouzení úspěšnosti rozvojové intervence, a to z hlediska relevance, efektivity, efektivnosti, dopadů a udržitelnosti. Toto komplexní vyhodnocení dává zpětnou vazbu pro přípravu nových programů či projektů, resp. pro rozhodování o alokaci dalších finančních prostředků v určité zemi a sektoru. Prostřednictvím doporučení ke zlepšování budoucích rozvojových intervencí napomáhají evaluace ke kontinuálnímu zefektivňování a zavádění inovací v programu ZRS jako celku.

Předmětem hodnocení mohou být jednotlivé projekty, víceleté programy spolupráce, v pozdější fázi i veškerá česká ZRS ve vybrané partnerské zemi, popř. rozvojová spolupráce ČR ve vybraném sektoru napříč partnerskými zeměmi či konkrétní forma ZRS. Evaluace se provádějí na základě mezinárodně standardizované metodiky, aplikované na specifika českého systému ZRS. V institucionálním rámci rozvojové spolupráce nese hlavní zodpovědnost za evaluace MZV.

²⁹ Transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce ČR (UV č. 1070/2007 ze dne 19. září 2007)

8 Zvyšování povědomí o rozvojových zemích a rozvojové spolupráci

8.1 Informační aktivity

Veřejná a politická podpora je klíčovým předpokladem pro efektivní realizaci rozvojové spolupráce a pro kvalitativní i kvantitativní změny v této oblasti. Při snaze o zvyšování efektivity české ZRS hraje významnou roli průběžné informování odborné i laické veřejnosti. MZV jako koordinátor ZRS provádí informační aktivity v rámci vlastního informačního a osvětového programu, např. vydávání tiskovin a publikací, provozování internetových stránek, spolupráci s novináři, pořádání konferencí, seminářů, výstav apod. Vedle toho také finančně podporuje aktivity nevládního a akademického sektoru. Důležitým bodem je rovněž zviditelnění role ČR jako dárců v samotných rozvojových zemích.

MZV jako hlavní koordinátor dané oblasti se průběžně snaží zvyšovat politickou podporu české rozvojové spolupráci. Aktivně se snaží zapojit do debaty o rozvojové spolupráci členy Parlamentu ČR, mj. prostřednictvím podvýboru pro rozvojovou spolupráci v rámci Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny PČR, který pravidelně zve na svá jednání zástupce vlády i nevládních organizací činných v rozvojové spolupráci.

8.2 Globální rozvojové vzdělávání

Specifické postavení v aktivitách zaměřených na posilování povědomí o rozvojových zemích a rozvojové spolupráci má globální rozvojové vzdělávání (GRV). Jde o celoživotní vzdělávací proces, který přispívá k pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí v rozvojových a rozvinutých zemích a usnadňuje porozumění ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním a kulturním procesům, které je ovlivňují. Rozvíjí dovednosti a podporuje utváření hodnot a postojů tak, aby lidé byli schopni a ochotni aktivně se podílet na řešení lokálních a globálních problémů. Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život podle svých představ.

Cíle, principy a témata globálního rozvojového vzdělávání jsou podrobněji rozpracovány v Národní strategii globálního rozvojového vzdělávání v ČR, která vznikla z podnětu MZV ve spolupráci s MŠMT, FoRS a řadou dalších institucí.

8.3 Budování kapacit

Rozvojovou spolupráci mohou efektivně provádět pouze kvalifikovaní pracovníci s potřebnými znalostmi mezinárodních závazků ČR, obecných trendů v oblasti rozvoje i praktické realizace rozvojových projektů. MZV bude usilovat o budování odborných kapacit na všech úrovních řízení a realizace ZRS.

Je vhodné zvyšovat povědomí o rozvojové spolupráci také u pracovníků MZV a zástupců dalších resortů, kteří pokrývají agendu související s rozvojem (např. obchod, zemědělství, životní prostředí, migrace, finance). Vhodnými fóry jsou např. Rada pro ZRS, příslušné resortní koordinační skupiny (RKS), popř. Rada vlády pro udržitelný rozvoj. MZV bude pokračovat v podpoře budování kapacit nestátních neziskových organizací prostřednictvím dotačního titulu.

9 Platnost koncepce

Platnost této koncepce je stanovena na období 2010-2017. V případě zásadních politických a ekonomických změn v ČR, popř. v mezinárodním kontextu, může být koncepce přiměřeně upravena. Po významných mezinárodních jednáních připravovaných na rok 2015 v souvislosti s Rozvojovými cíli tisíciletí bude zahájen proces vyhodnocování koncepce.

Příloha 1: Přehled kritérií u prioritních zemí s programem spolupráce

Prioritní země	Intenzita bilaterálních vztahů	Kategorie zemí dle OECD/DAC	Postavení dle indexu lidského rozvoje (UNDP) mezi 182 zeměmi	Existence strategického dokumentu pro omezování chudoby	Index vnímání korupce (Transparency International), pořadí v seznamu 180 zemí	Dodržování lidských práv a svobod (Freedom House)	Postavení ČR mezi ostatními dárci v dané zemi ODA per capita
Afghánistán	Středně vysoká	Nejméně rozvinuté země (LDC)	181. místo	Ano	179. místo	Politická práva: 6 Občanské svobody: 6 Status: nesvoboda	V provincii Lógar ZRS ČR poměrně viditelná
Bosna a Hercegovina	Velmi vysoká, dlouhá tradice dobrých vzájemných vztahů	Země s nižším středním příjmem (LMIC)	76. místo	Ano	99. místo	Politická práva: 4 Občanské svobody: 3 Status: částečná svoboda	Dobré, ZRS ČR viditelná 113 USD
Etiopie	Středně vysoká, tradice dobrých vzájemných vztahů	Nejméně rozvinuté země (LDC)	171. místo	Ano	120. místo	Politická práva: 5 Občanské svobody: 5 Status: částečná svoboda	Při vhodném teritoriálním a sektorovém zacílení ZRS ČR dobrý potenciál 29 USD
Moldavsko	Velmi vysoká, intenzivní vzájemné vztahy v posledních 10 letech	Země s nižším středním příjmem (LMIC)	117. místo	Ano	89. místo	Politická práva: 3 Občanské svobody: 4 Status: částečná svoboda	ČR se přihlásila k roli „supporting facilitator“ v rámci EU 71 USD
Mongolsko	Velmi vysoká, dlouhá tradice dobrých vzájemných vztahů	Země s nižším středním příjmem (LMIC)	115. místo	Ano	120. místo	Politická práva: 2 Občanské svobody: 2 Status: svoboda	ČR se přihlásila k roli „supporting facilitator“ v rámci EU 87 USD

Zdroje: Seznam příjemců ODA dle kategorizace OECD/DAC, srpen 2009

- Index lidského rozvoje, Zpráva o lidském rozvoji, UNDP, 2009
- Index vnímání korupce, Transparency International, 2008
- Zpráva Freedom House, 2009, stupnice 1 (nejvyšší stupeň svobody) - 7 (nejnižší stupeň svobody), země celkově hodnocena jako svobodná, částečně svobodná, popř. nesvobodná

Příloha 2:**Přehled sektorových priorit u prioritních zemí s programem spolupráce**

Prioritní země s programem spolupráce	Sektory
Afghánistán	Životní prostředí Zemědělství Ekonomický rozvoj (včetně energetiky)
Bosna a Hercegovina	Životní prostředí Ekonomický rozvoj (včetně energetiky) Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) Zemědělství
Etiopie	Životní prostředí Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) Zemědělství
Moldavsko	Životní prostředí Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) Zemědělství
Mongolsko	Životní prostředí Zemědělství Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) Ekonomický rozvoj (včetně energetiky)

Příloha 3:**Seznam zkratk**

AKT - Afrika, Karibská oblast a Tichomoří
 BaH – Bosna a Hercegovina
 CPI – Index vnímání korupce (*Corruption Perception's Index*)
 ČEB – Česká exportní banka
 ČRA – Česká rozvojová agentura
 DCI – Nástroj pro rozvojovou spolupráci (*Development Cooperation Instrument*)
 DDA – Rozvojový program z Dauhá (*Doha Development Agenda*)
 DIPECHO - Programy prevence katastrof (*Disaster Preparedness ECHO*)
 EBRD – Evropská banka pro obnovu a rozvoj (*European Bank for Reconstruction and Development*)
 EDF - Evropský rozvojový fond (*European Development Fund*)
 EGAP - Exportní a garanční pojišťovací společnost
 ECHO - (*European Commission Humanitarian Aid*)
 EIB – Evropská investiční banka (*European Investment Bank*)
 EIDHR – Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva (*European Instrument for Democracy and Human Rights*)
 ENPI – Nástroj pro evropské sousedství a partnerství (*European Neighbourhood and Partnership Instrument*)
 EU – Evropská unie
 FAO - Organizace OSN pro výživu a zemědělství (*Food and Agriculture Organization*)
 FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci
 FSF - Tzv. rychle zahájené financování na léta 2010-2012 (*fast start financing*) v návaznosti na UNFCCC
 GEF – Globální fond pro životní prostředí Světové banky (*Global Environment Facility*)
 GHD – Dobré humanitární dárcovství (*Good Humanitarian Donorship*)
 GRV - Globální rozvojové vzdělávání
 HND – Hrubý národní důchod
 HP – Humanitární pomoc
 IDA - Mezinárodní asociace pro rozvoj (*International Development Association*)
 ILO - Mezinárodní organizace práce (*International Labour Organization*)
 IPA – Nástroj pro předvstupní pomoc (*Instrument of Pre-Accession Assistance*)
 ISDR - Mezinárodní strategie na snižování rizik katastrof (*International Strategy for Disaster Reduction*)
 LDC – Nejméně rozvinuté země (*Least Developed Countries*)
 LMIC – Země s nižším středním příjmem (*Lower Middle Income Countries and Territories*)
 LPTP – Odbor lidských práv a transformační politiky MZV
 LRRD – Koncept k posílení synergie pozitivních dopadů humanitární intervence a rozvojové spolupráce (*Linking Relief, Recovery and Development*)
 MAAE - Mezinárodní agentura pro atomovou energii
 MDGs – Rozvojové cíle tisíciletí (*Millenium Development Goals*)
 MLP – Malé lokální projekty
 MMF – Mezinárodní měnový fond
 MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
 MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
 MZV – Ministerstvo zahraničních věcí ČR
 ODA - Oficiální rozvojová pomoc (*Official Development Assistance*)

OECD – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (*Organization for Economic Cooperation and Development*)
 OECD/DAC – Výbor OECD pro rozvojovou pomoc (*Development Assistance Committee*)
 OLIC – Další země s nízkým příjmem (*Other Low Income Countries*)
 ORS – Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci MZV
 OSN – Organizace spojených národů
 PAÚ – Palestinská autonomní území
 PCD – Koherence politik pro rozvoj (*Policy Coherence for Development*)
 PPP – Partnerství veřejného a soukromého sektoru (*Public Private Partnership*)
 PRSP – Strategický dokument pro omezování chudoby (*Poverty Reduction Strategy Paper*)
 RKS - Resortní koordinační skupina
 UMIC – Země s vyšším středním příjmem (*Upper Middle Income Countries and Territories*)
 UNDP – Program OSN pro rozvoj (*United Nations Development Programme*)
 UNEP - Program OSN pro životní prostředí (*United Nations Environment Programme*)
 UNESCO - Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*)
 UNFCCC - Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (*United Nations Framework Convention on Climate Change*)
 UNFPA - Populační fond OSN (*United Nations Population Fund*)
 UN-Habitat - Program OSN pro lidská sídla
 UNICEF - Dětský fond OSN (*United Nations International Children's Fund*)
 UNIDO - Organizace OSN pro průmyslový rozvoj (*United Nations Industrial Development Organization*)
 UNV - Organizace OSN pro dobrovolníky (*United Nations Volunteers*)
 UV – Usnesení vlády
 WFP - Světový potravinový program (*World Food Programme*)
 WHO – Světová zdravotnická organizace (*World Health Organization*)
 WTO – Světová obchodní organizace (*World Trade Organization*)
 ZRS – Zahraniční rozvojová spolupráce ČR
 ZÚ – Zastupitelský úřad